

טור' ספקטורוביץ בן ציון
173030

בן אסתר ויוסף

נולד ב- 26.3.1928

שרת בגדוד "גדעון" (13)

נפל ב- 24.6.1948

בשעת הנחת מוקשים על יד רשפים.

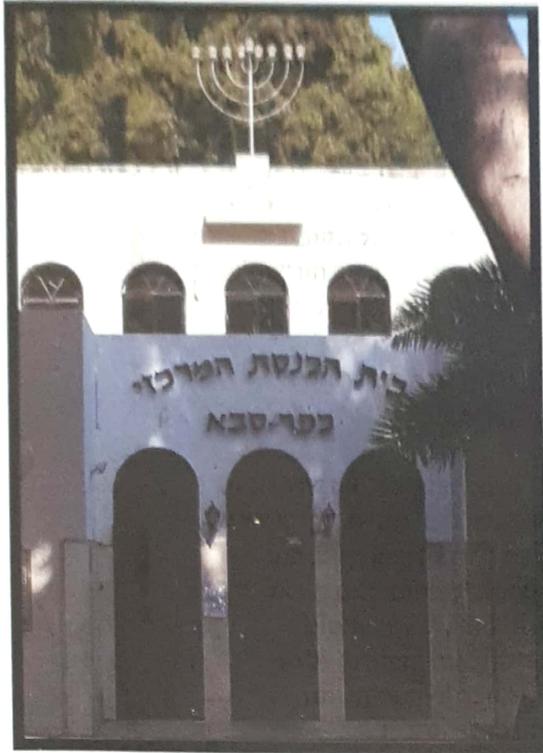

ספקטורוביץ בן-ציון.

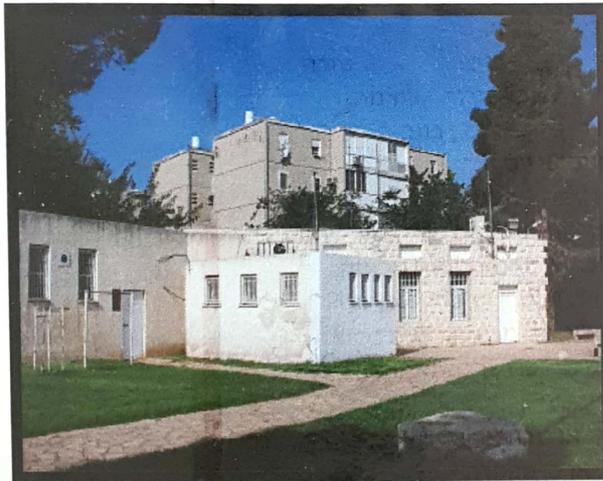
בן אסתר ויוסף, נולד ביום ה' בניסן תרפ"ח (26.3.1928) בעיר וילנה, פולין. למד בבית-הספר "תרבות" בעירו וחונך מילדותו ברוח הציונות. הוא הצליח להינצל מהשואה שעברה על יהודי אירופה ועלה לארץ בעצם ימי המלחמה, ב-18.2.1943. בארץ השלים את חינוכו היסודי בכפר סבא, אחר-כך החל להתמחות במסגרות ועבד בה ברמת-יים. בהמשך יצא להכשרה מגויסת של הפלמ"ח באשדות יעקב, איילת השחר וגבע. לאחר-מכן שירת בחטיבת "גולני", התאמן כחבלן. היתה לו נטייה מובהקת לציור, אך מחמת חומרת השעה התמסר רק לתפקידים קרביים.

בן-ציון נפל בשעה שהניח מוקשים בשדה ביום י"ז בסיוון תש"ח (24.6.1948). הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי בעפולה.

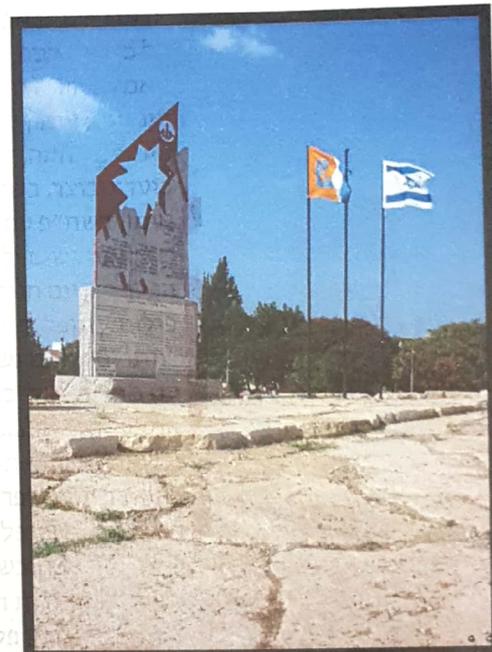
מקום מושבו בימים הראשונים

סא העיר

בית הספר הראשון

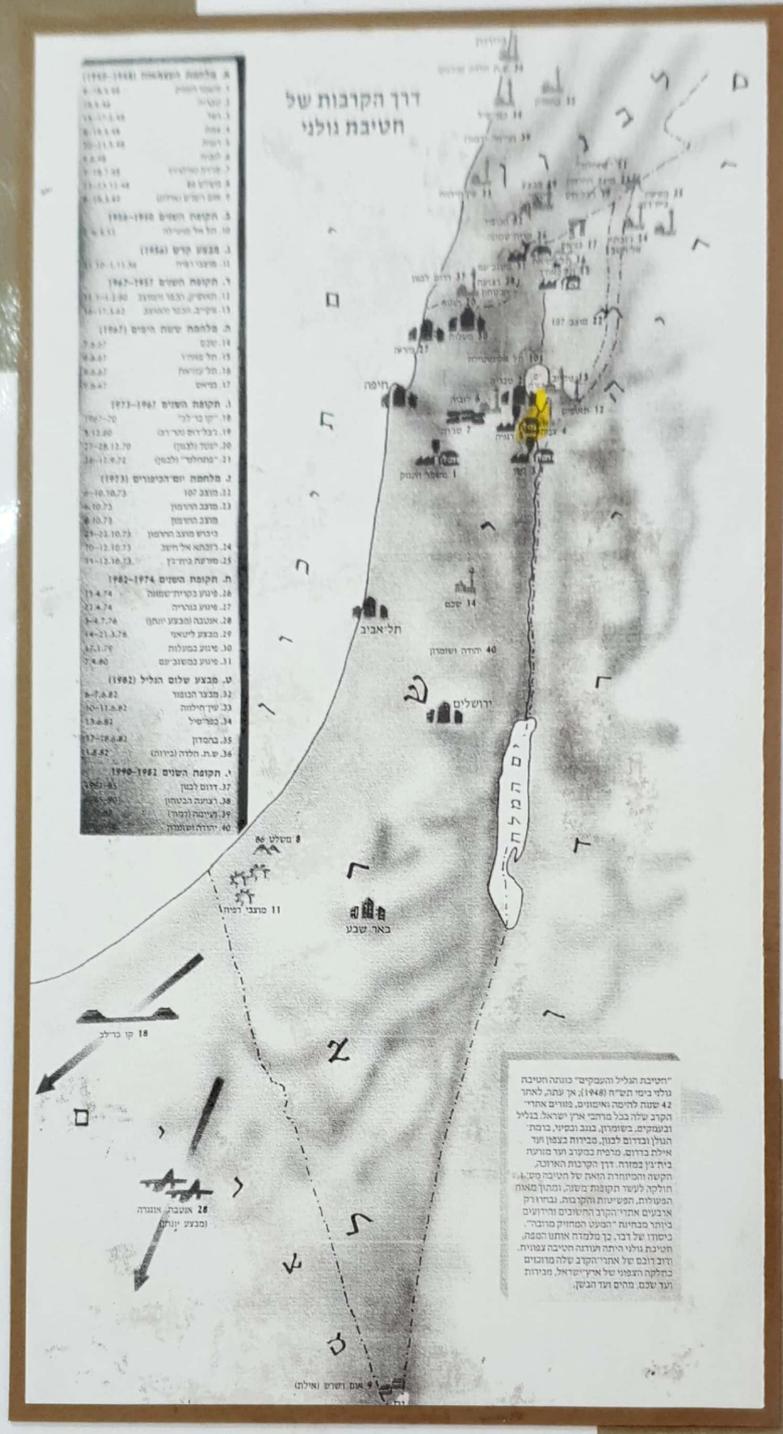
אנשתי אחוז האיים

הנוף האנושי של החטיבה

הנוף האנושי של חטיבת גולני במלחמת העצמאות היה מגוון ורב־פנים. הוא מאפיין את "דור תש"ח" בארץ־ישראל של אותם הימים. מייסדי החטיבה, ראשוני לוחמיה ומפקדיה, היו אנשי ההתיישבות, עובדי־אדמה מן המושבה, המושב והקיבוץ של מרחבי הגליל והעמקים, ובתוכם שומרי מסורת לא מעטים. אליהם נוספו במרוצת חודשי לחימה ארוכים בני עיר רבים ואף עולים חדשים אנשי נח"ל ומח"ל. ראוי לציין, כי בימי תש"ח היו בחטיבת גולני בחורות רבות, אשר שירתו בכל היחידות בתפקידים שונים, ורבות מהן פעלו כקשריות או חובשות קרביות. כבר במלחמת העצמאות היתה חטיבת גולני כור היתוך לילידי הארץ ולבני העליות השונות. בסיכום המבוא שכתב נחום גולן לספר "אילן ושלח" נאמר: "...צמחנו בנוף הגלילי ובמישורי העמקים, ובמרחבי הנגב הרחבנו אופקים – התבגרנו. ההתיישבות בעמקים ובגליל היא שנתנה לחטיבה את צביונה וחותמה המיוחד, וממנה ספגה את ערכיה, כי על כן היתה החטיבה כפרית ונאמנה לערכים שינקה בגושי התיישבות אלו. ציינו אותה תכונותיו של עובדי־האדמה ויושבי־הכפר: עקשנות, צמודות למשימה, שורשיות ושקט..."

מפת אתרי הקרבות של חטיבת גולני

קרב שהשתתף בו בן ציון

המערכה בבקעת בנרות

לקראת הפלישה

ה־15 במאי קרב, משמעותו של תאריך זה לגבינו היתה — משימות קרב קשות למעלה מכוחנו. בין רוכסי הגולן הולך ומתרכז הצבא הסורי לקראת פלישה. דרומה מזה מתרכזים כוחות הלגיון וצבא עיראקי — לקח־מה כבר השיגו בקרב הקודם על המשטרה וקבוצת גשר, ויש להניח שלמדו ממנו. קו־ההגנה הטבעי של העמק הוא ברכסים, והם ביד האויב. הירמוך ניתן למעבר בכמה מקומות. המישור כולו פתוח ופרוץ. לא היה לנו, עד כה, כל מגע עם צבא סדיר, פרט לנסיון־מה בגשר, ורבה היתה, על־כן, המתיחות. חץ מדאגה עיקרית זה — הרי גם עורף החזית לא היה מובטח. לא קשה לשער פריצה מכיוון הרי נצרת, על מנת להתלכד עם הפולשים לשתי זרועות־מלקחים חונקות. המרחק אינו גדול ביותר, והישוב דליל. מספר מבצעים, שנערכו לפני ה־15 במאי, כדי למנוע את הפחית את הסכנה שמעורף, היו הטיהורים בגליל־התחתון וכיבוש צמח. בעמק־הירדן עצמו נעשו פעולות המניעה העיקרית ע"י החבלנים. כך, ב־5 במאי, הופצץ בכמה מקומות הכביש היורד מרכס הגולן לאל־חמה, אלא במשך הזמן תוקן כביש זה, ואי־אפשר היה לחבלו שנית מפאת האבטחה. כן הונחו מוקשים במעברות הירמוך ושפך הירדן לכנרת. מכיוונים שונים היתה הפלישה עלולה להתחיל, שוערו ארבעה צירי פלישה עיקריים, שלפיהם תוכננה ההגנה: (1) משפך הירדן לעבר טבחה ובקעת גנוסה. (2) מכיוון ואדי אל־חמה — ע"י הצבא הסורי. (3) מנהרים אל גשר, במגמת עיקוף וכיתור ישובי העמק ממערב. (4) מסביבת קו צינור הנפט לעבר בית־יוסף והמישור דרומה, — ע"י הלגיון והצבא העיראקי.

נוכח הסכנה היה צורך לארגן את כל כוח האדם, לרבות אנשי הישובים, לחלוקת־תפקידים מתאימה. מטה הנפה, שטיפל באזורים, הועמד תחת פקודת גדוד "ברק". הגדוד פנה לנועד הגוש בדרישה להעמיד 100 אנשים על נשקם מתוך הישובים. גיוס זה, ללא פקודה מן המוסדות העליונים, נתקל בקשיים, שנבעו מאי־ידיעת השיטות של ההתגוננות שיש לנקוט, וכן מאי הערכה מספיקה של המצב העלול להתפתח. כל העבודות נפסקו בעמק, וכל האנשים עסקו בהתבצרות, בחפירות ובמקלטים. ועד הגוש טיפל בארגון קו־הביצורים החיצוני, שיתבסס על הביצורים והתעלה האנטי־טנקית מימי הבריטים שבסביבות צמח — סמרה, ויושלם לעבר נהרים. לביצוע עבודות אלה ביקש הועד אנשים מן החוץ, ומשום־מה לא השיגום. ואלו אנשי הישובים לא הועסקו בכך. קצב הטיפול בענינים לא הלם את מהירות התפשטותם של המאורעות. ב־10 במאי הועמדו לרשות הגדוד 100 האנשים המבוקשים על צידם, כדי להוות כוח גייד באיזור.

נקודת תורפה בהגנת העמק היתה נהרים. ישוּב זה היה זכיון של חברת החשמל בשטח העבר-ירדני. במחנה חיל-הספר חנתה יחידה של הלגיון ושמרה על כל מבואות האזור. פיקוד התגנה בעמק-הירדן לא יכול היה לתכנן ולקבוע לגבי נהרים. באותה השיטה שטיפל באזורים אחרים, מאחר שחברת החשמל לא החשיבה דבר זה וסמכה על יחסיה וקשרי ההון הבריטי עם עבדאללה. כמה ביצועים חוכשלו בעטיה. את עניניה באזור סידרה באמצעות מוסדות הישוב העליונים. בהנחה זו החזיקה עד לרגעים האחרונים, כשהשעה כבר היתה מאוחרת מלעשות משהו מכריע להצלת המפעל. ב-14 במאי נכבשה נהרים ע"י הלגיון, אנשיה נלקחו בשבי, השכונה נהרסה, והתחנה נפגעה. עם זאת יצונו מאנשי ה"הגנה" במקום, שבתוך כל ההגבלות שחיו, עשו ככל יכלתם. וגם הצליחו להעביר חלק מן הנשק לגשר, בטרם יפול בידי הלגיונרים.

בעיות מסוכנות נוספות היו בגשר ובעין-גב. גשר היתה השער לשלשת העמקים, עמק-הירדן מצפון, עמק בית-שאן מדרום ועמק חרוד, ממעברו הטבעי של ואדי בירה, ליד רמת-כוכבא. כפר זה חולש על כל העמק ומבטיח את המעבר לפני הארץ. במידת מה הופחתה הסכנה ע"י כיבוש רמת-כוכבא ע"י אנשי "גדעון" בליל 16 למאי.

עין-גב היתה מבודדת. התחבורה אליה עברה דרך ים כנרת. קשיים אלה יצרו בעיות חריפות. חסר היה נשק נ"ט, וחומרי נפץ. ברור היה, שהאויב ינסה להכניעה במצור ולהתישה ע"י הפגזות. השארנו, לכל מקרה, בעין-גב מחלקה, שתשמש רזרבה להגנת הנקודה.

גדוד "ברק" נערך להגנה ועוד הוא רחוק מתקן מלא. הועמדו לרשותו תגבורות נוספות. היחידות הוצבו במקומות הבאים: מחלקה במשטרת גשר, 2 מחלקות באשדות-יעקב להגנת קו גשר-מסדה, פלוגת חי"מ לא מלאה של הנפה הוצבה בצמח ובמשטרה, 2 מחלקות במצב הכן בטבריה, להגנת בקעת גנוסר, או לכל אשר תקראינה, מחלקה וחצי בגליל התחתון. מצב הנשק והתחמושת לא היה מזהיר ביותר. היינו דלים למדי. הנשק הכבד והנ"ט. כלל; 3 מכוונת-יריה, 3 מרגמות "3 ו-4" תותחי 20 מ"מ וכמות מוגבלת של תחמושת. (מחוז, כמובן, לנשק המסייע והקל במשקים). יום קודם הפלישה, נשלחה ע"י מטה החטיבה תגבורת מאנשי "דרור", אשר שולבו במערכת ההגנה ובחלקם שמשו לרזרבה.

בלילות האחרונים מיקשו החבלנים את המעברות. כמות המוקשים שעמדה לרשותם, גם היא היתה מוגבלת ביותר נוכח הצרכים הדחופים. לעזרתם הגיע קורס החבלנים החטיבתי, שמיקש את סביבות טבחה. ב-14 במאי ירדו החבלנים לגשר, כדי להכין את פיצוץ הגשרים על הירדן. הם ניסו למצוא את הסידורים הבריטיים, שנעשו בגשרים בזמן המלחמה העולמית, — לאחר עבודה קשה ומיגעת נמצאו ההורים, אך הם סתומים היו בבטון. עבודה זו נעשתה ביום, תוך התחשבות בתצפיות שקוימו ע"י הלגיון. לפיצוץ הגשרים תוכנן על יסוד הנחה הפשית מעל.

אור ל-15 במאי הגיעה פקודה בהולה מן החטיבה לפוצץ את הגשרים תוך חצי שעה. אותה שעה נראה טור של מכוניות מתקרב משוני, כשאורותיו מגולים, לעבר הגבול. החבלנים פוצצו את שני גשרי הכביש, ולא ארכה השעה וגם גשר הרכבת פוצץ. הדרך לגשר נחסמה ממש סמוך לחטמם של הלגיונרים.

במוצאי ה' 15 במאי נראו מכוניות מוארות נעות מכפר-חארב לאורך רכס הגולן. בשעה 0100, פתחו הסורים בהרעשת תותחים ומרגמות על עין-גב. בשעות הבוקר הופיעו אירונים והפציצו את ישובי העמק. התותחים החלו להרעיש את שער-הגולן ומסדה. כשתי פלוגות סוריות החלו לרדת מתל-אל-קאסר, שנתפס עוד בלילה, כשאנשיהן מתקדמים ונפרסים זקופים, בחיפוי התותחים והמכונות, לעבר מחנה הצבא שבצמח והקרנטינה החזשה. יחידת החי"מ, שהיתה בקרנטינה, עזבה את מקומה עם התקרבות הסורים. מערך יחידות החי"מ בצמח התערער. היו אלה רגעים קריטיים ביותר. יחידת הגדוד, שהיתה מוכנה בטבריה, הובהלה מיד, ובמשך 20 רגעי הגיעה לצמח והתארגנה מיד בקו הגנה. הסורים נתבססו במחנה ובקרנטינה. שני חבלנים, שנשלחו למקש את סביבות הקרנטינה, יצאו בידיעה שהיא נמצאת בדינו, משהתקרבו — נפתחה עליהם אש. מיד קפצו מן המכונות, שעלתה באש בהפגע המטענים שבתוכה. החבלנים הצליחו לחזור בשלום.

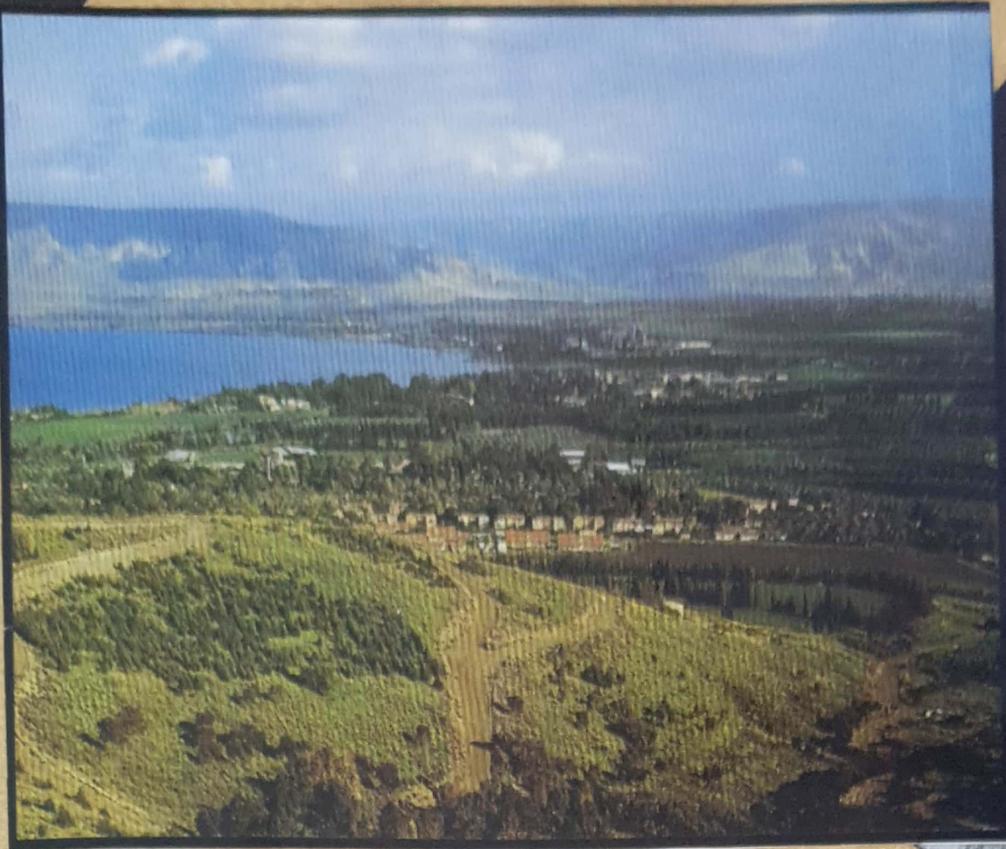
מערך צמח, שהשתרע משכונת מנשייה דרך תחנת הרכבת עד בית-הקברות שליד שפת הים, באורך של ק"מ אחד, הוחזק ע"י 3 מחלקות של הגדוד ותגבורת אנשי משקים מכל סביבות העמק. היחידה המחזיקה הצליחה לעצור את התקדמות הסורים, מצד הקמפ. עם ההתקדמות לצד צמח, נעה פלוגה סורית אחרת, מתל-א-דזוויר, בחיפוי שריונים, ותוך כדי הרעשה כבדה על שער-הגולן ומסדה, לעבר מכון המים שעל הירמוך. ששימש עמדה קדומנית להגנת שני המשקים. העמדה חורחרה כליל. כל אנשיה, פרט לאחד, נהרגו. השריונים וחיל-הרגלים המשיכו להתקדם לשער-הגולן. למקום נשלחה תגבורת של מחלקה עם תותחים א.מ., שהספיקו להגיע בעוד מועד. יחד עם אנשי המשק תפסו עמדות והמטירו אש על הטור המתקרב. לאחר שנפגעו כמה כלי רכב ואנשים, — נסוג האויב. מאז ועד עזיבת שני המשקים לא ניסו הסורים לתקוף בקטע זה.

פרט להפגזות ותמרון-שריונים בשטחים הרחוקים, הסתפקו הסורים, בשלב זה, בביסוס כיבושיהם וחזרו ונתארגנו. כן נמשכו במשך היום ההרעשות האויריות על כל משקי העמק. ארכה זו, נתנה למטה הגדוד את האפשרות לארגן מחדש את הגנת צמח עצמה. האנשים התחפרו בתוך ההפגזה, אם כי במידה לא מספקת, מהעדר כלים מתאימים ומחוסר זמן. נחפרו שוחות, ואלו האנשים התגוננו בעיקר מתוך הבתים. אנשי העמק רוכזו להכנת מחסומים בדרכים. הגשר שמעל לתעלה האנטי-טנקית פוצץ. בלילה נערך תמרון-הטעיה של סירות על פני הכנרת, שפתחו באש אל החוף, כדי להגביר את מתיחות האויב ולשבש את תכניותיו.

למחר ניסו הסורים לשוב ולתקוף, בסיוע שריונים וחיפוי תותחים, את סביבות תחנת הרכבת ובית-הקברות. חיל-הרגלים הסורי נשתהה הרבה אחרי השריונים ולא העז להתקדם מחמת תשובת האש של המגינים, אם כי זו היתה חסכונית ביותר, מפני צמצומה של כמות התחמושת שעמדה לרשותם. (דיינו אם נציין, כי כשהוחלפו היחידות, הושארה כל תחמושתה של היחידה המוחלפת, כיון שבוזו שהחליפה אותה היו לכל חייל פחות מ-50 כדורים.) התותחים הא.מ. שהוצבו בעמדות לא-מתאימות, מחוסר ידיעה, סיעה, בכל זאת, לבלימת ההתקפה. שבירת ההתקפה עודדה את רוח המגינים, האויב לא הפסיק את הפגזותיו. בלילה נתקבלה הודעה מטבחה, כי יחידה סורית, שניסתה לעבור את שפך

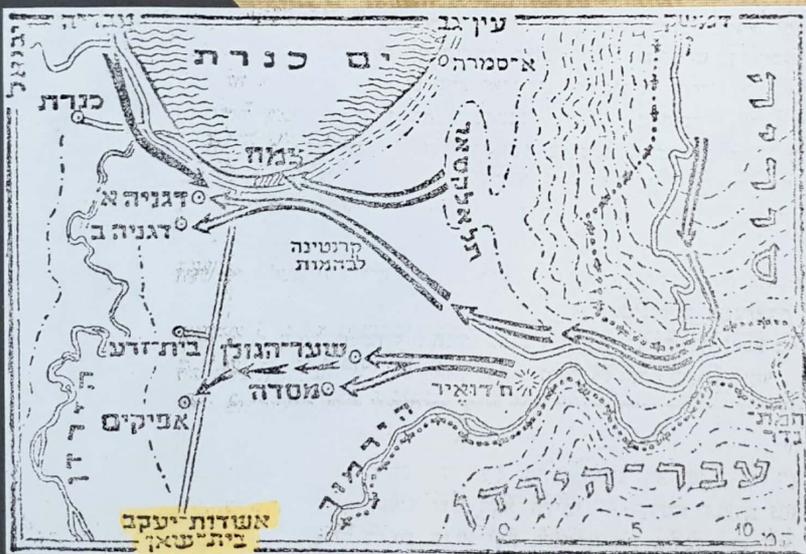
הירדן, עלתה על שדות מוקשים ונסוגה. לאחר שנפגעו מהם כמה חיילים, וביניהם קצין סורי גבוה. במסגרת ההטעיות רוכזו מכוניות העמק ועלו באורות כבויים לרכס פזריה-אלומות וחזרו באורות גלויים. להגביר בלב הסורים חששות בפני תגבורות מגיעות. כן רוכזו הטנקטורים, שיקימו רעש בדימוי לטנקים.

היום שלאחר כך היה שקט במידה יחסית, פרט לתמרוני-שריונים קלים, הפגזות מתמידות והפצצות מן האויר. אך היה זה השקט שלפני סערות היום הבא — ה' 18 במאי.

עמק הירדן

מפת הקרב בו השתתף בן ציון

רקע לפעילותו של בן ציון

גדוד יגדעון

עם הקמת חטיבת גולני בפברואר 1948, שעה שנמצאתי מפקד גדוד "אביגדור" וכנניו הראשון של גדוד "ברק" שחיה אחד מ"בניה" של חטיבת האם "לבנוני", נקראתי אל מפקד החטיבה החדש, משה ז"ל, שהודיעני, כי עלי למסור את גדוד "ברק", שבהקמתו טיפלתי מזה שלושה חדשים, ולעבור לעמק המזרחי, כדי להקים שם גדוד חדש. כגרעין לגדוד צריכים היו לשמש כמה מפקדים ותיקים של החי"ש, שנמצאו בגדוד "דרור", ומוצאם היה מן העמק המזרחי.

קשה היה לעזוב את עמק הירדן והגליל אחרי עבודה של כמה חדשים, שהחלה לשאת פרי ולהתחיל מחדש בהקמת גדוד. אך ב־15 במאָרס נמסר גדוד "ברק" לידי דודיק פרוקין ז"ל, מאפיקים, ואני יצאתי לעמק המזרחי לפגישה עם המפ"ן וצוות המפקדים שהוצרכו להיות הגרעין החדש. השבועות הבאים הוקדשו לפגישות עם מפקדת הנפה, ועם ב"כ כל משקי העמק המזרחי ובית שאן, להשגת מפקדים ולחיפוש אחר מקומות מתאימים לאימונים בשביל הטירונים, שהובטחו לנו ממחנה הקלט בתל-אביב.

לחץ התקרבותו של ה־15 במאי והרגשת האחריות של באי-כוח המשקים עזרו הרבה בהקמת הגדוד. המשקים נתבעו למאמץ נוסף על מאמצייהם שהושקעו עד אז בגיוס מפקדים, טוראים-מאומנים ובעלי-מקצוע, אף על פי שרבים מחבריהם ומבניהם כבר שירתו בגדודי הפלמ"ח, שהיו פזורים בפינות שונות בארץ. המשקים נתבעו ונענו להקמת הגדוד, אשר מתפקידו היה לטהר ולהבטיח את העמק המזרחי ובית שאן, סביבות ואדי-בירה ומבואות ג'נין. בישיבת מפקדת הנפה וב"כ המשקים הוטלו על הישובים מסכות-גיוס כפליים מאותן שנהוגות היו במקומות אחרים בארץ. אף על פי שבמשקים היה מחסור חמור בידיים עובדות, בוצעו הגיוסים במילואם, המרחב כולו השתתף בהקמת הגדוד. מחנות בידיים הטירונים לא היו, אהלים לא היו, והמשקים קיבלו על עצמם גם מעמסה זו. האכילו את הטירונים ואימונם על-ידי המפקדים, שלא יכלו לעזוב את עבודתם בבית, וכך, בקדחת, הלך וקם הגדוד בפינות שונות של העמק. — גדוד "גדעון", שנהפך אחר-כך לשמידבר ולסמל.

עם הקמת הגדוד הוטלו עליו תפקידים שוטפים. עמק-זרעאל המזרחי ובית שאן היו בשטח גבולותיו צפופי ישובים ערבים שנצטיינו לשעבר במעשי שוד ורציחה. עדיין זכורים היו שייך פרחאן, שממקום-משכנו במזאר השקיף על פני העמק וברר לו את קרבנותיו; פקועה יג'נין וכפרי רמת-כוכבא, ובידואי עמק בית שאן: הסגרים, הגאזויה והבשטה, השולטים על הדרכים בלב העמק; ובמרכז-העמק, העיר בית שאן החולשת על צומת הדרכים — מרכז להסתה, לתככים, למימות-רצח ותכניות לכיבוש הישובים העבריים. לערביי הסביבה קל היה לקבל נשק ועזרה מעבר-הירדן הקרובה, מג'נין ומן ה"משולש" הסמוכים לה. אין פלא, שההתקפה הערבית הראשונה, שנערכה במגמה לכבוש ולהשמיד ישוב עברי, נערכה במרחב זה — ב ט י ר ת - צ ב י. נוכח כל הסכנות הללו היה על הגדוד לאבטח את התחבורה, בדרכים, למנוע הברחות נשק מן הירדן ולפעול בכל שעה שירדש לכך, תוך התארגנות ואימונים.

ב־28 באפריל 1948, עם הפינוי הבריטי, נתפס מחנה חיל-הספר מצפון לבית שאן, והוסב שמו "גדעון". אחר-כך שימש מחנה זה בסיס לגדוד. לאחר מכן החל הגדוד להפעיל את מלוא כוחו, ואז נכבשה העיר בית שאן, והעמק כולו טוהר מבידואיו ממש בפרוס-הפלישה. אחר כך כבש, בימי הפלישה, את כאוכב-אל-האוה והדף את התקפות העיראקים, ומשם פרץ וכבש את זרעין ומזאר ומבואות ג'נין, בפתחו שער להתקפה הגדולה על העיר. בימי קרבות עשרת-הימים נתפצל הגדוד, — יחידה אחת שלו לחמה בחזית משמר-הירדן, והאחרות חירפו נפשן כדי לבלום את התקפות העיראקים בחזית הגלבע. ומשם, כגוף אחד, סייע בשלב האחרון לכיבושה של העיר נצרת. מאז — ימי פעילות בלתי פוסקים, התארגנות ואימונים, תוזות ומשימות, עד שירד, בנובמבר 1948, כח לוח-החטיבה אל הנגב, ושימש בלם להתקפות-הנגד המצריות בנגב המערבי במבצע "אסף", וממנו לקרב הדמים על משלט 86 בימי "חורב" ורפיח. ולסוף — חלקו בכיבוש הערבה ואילת בימי "עובדה" ובהחזקתם עד עלותו בחזרה צפונה.

אברהם יפה

„ה' נתן,
וה' לקח —
יהי שם ה' מברך.”

(איוב, א' כ"א)

**ת.נ.צ.ב.ה.
ספקטורוביץ בן ציון
1928-1948**

